

**RABİTƏ VƏ İNFORMASIYA TEXNOLOGİYALARI
NAZİRLİYİ**

**İ N F O R M A S İ Y A
C Ə M İ Y Y Ə T İ N İ N**

1 0 0

Ə S A S

A N L A Y I Ş I

BAKİ-2007

1. Aktiv idarəetmə

Müəssisələr, təşkilatlar və vətəndaş qrupları tərəfindən öz maraq və arzularının formalaşdırılmasını, hüquqlarının, vəzifələrinin həyata keçirilməsini, eləcə də fikir ayrılıqlarının aradan qaldırılmasını nəzərdə tutan prosesdir. Bu proses cəmiyyətin istər yerli və regional, istərsə də milli və qlobal səviyyədə daha şəffaf və səmərəli idarəetmə formalarından istifadə etməsini təmin edən, elmi cəhətdən əsaslandırılmış metodların tapılmasını zəruri edir.

2. Biznes üçün biznes

1. Qeyri-formal termindir, kompaniyalar arasında mal, xidmət və informasiya mübadiləsi prosesini ifadə edir. Bu prosesdə malın və ya xidmətin son fiziki istehlakçısı iştirak etmir. Adətən müəyyən sahələrə aid olan portalların tərkib hissəsidir.

2. Müəssisələr arasındakı razılaşmaların elektron formada həyata keçirilməsini nəzərdə tutan, biznesin elektron modelidir.

3. Biliklərə əsaslanan iqtisadiyyat

Ümumi daxili məhsulun böyük bir payının informasiya və biliklərin istehsalı, işlənməsi, saxlanması və yayılması fəaliyyəti nəticəsində təmin olunan iqtisadiyyat.

4. Dünya hörümçək toru

www termini ilə sinonimdir.

1. Dünyanın müxtəlif coğrafi məkanında yerləşmiş serverlərdəki informasiyalara müraciəti təmin edən İnternet xidmətidir.

2. Hipermediadan istifadə etməklə informasiya məkanı formalaşdıran İnternet xidmətidir. Hər bir sənəddən təsvirlərə, səslərə və ya digər sənədlərə linklər ola bilər.

5. Distant təhsil (Distance education)

1. Elektron və ənənəvi rabitə vasitələrinin köməyi ilə təhsil mərkəzindən məsafədə yerləşən şəxslərin tədris-idrak fəaliyyətlərinin məqsədyönlü və metodik təşkil olunmuş rəhbərliyi.

2. İKT-nin istifadəsinə əsaslanan və məsafədən tədris materiallarının mübadiləsinə, tədris prosesinin müşayiət və idarə edilməsini təmin edən xüsusi təlim sisteminin köməyi ilə bilik, bacarıq və vərdislərin əldə olunması prosesidir.

6. Distant təlim

Öyrədənə öyrənən arasında doğrudan-doğruya kontakt olmadan, müasir informasiya və telekommunikasiya texnologiyalarından istifadə etməklə məsafədən tədris prosesini həyata keçirməyə imkan verən yeni tədris üsuludur.

7. Elektron hazırlıq (e-Readiness) – İnformasiya cəmiyyətinə hazır olmaq

Ölkənin informasiya-kommunikasiya infrastrukturunun inkişafını, elektron iqtisadiyyatını, distant təhsilini, dövlət idarəçiliyində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından (İKT) istifadəni və İKT sahəsində dövlətin siyasətini əhatə edən meyarlarla qiymətləndirilən sosial iqtisadi inkişafın səviyyəsidir.

8. Elektron kitabxana

Müxtəlif tipli elektron sənədlərin (mətn, qrafik, audio-video və s.) etibarlı saxlanması və istifadəçi üçün rahat şəkildə qlobal kompüter şəbəkəsi vasitəsilə effektiv istifadə olunmasını təmin edən informasiya sistemidir.

9. Elektron poçt

1. Ən geniş istifadə olunan İnternet xidmətidir. Kompüter istifadəçilərinin biri-birinə elektron məlumatlar göndərməsinə imkan verir.

2. Kompüterin köməyi ilə məlumatların mübadiləsi. Məktub və məlumatların şəbəkə vasitəsi ilə bir kompüterdən digərlərinə ötürülməsi.

10. Elektron ticarət

İnternetdə elektron sənəd dövriyyəsinin köməyi ilə həyata keçirilən ticarət.

11. Elektron imza (rəqəmli imza)

1. Elektron imza – digər verilənlərə əlavə edilən və ya onlarla məntiqi əlaqəli olan, imza sahibini fərdiləşdirməyə imkan verən verilənlər.

2. Gücləndirilmiş elektron imza – imza sahibinin nəzarəti altında olan elektron imza vasitələri ilə yaradılan və yalnız imza sahibinə məxsus olmaqla onu fərdiləşdirən, əlaqəli olduğu məlumat bildirişinin bütövlüyünü, dəyişməzliyini, təhrif olunmadığını və saxtalaşdırılmadığını müəyyən etməyə imkan verən elektron imza.

3. Fiziki şəxsin imzasının analoqu olub, gizli açardan istifadə etməklə elektron məlumatların kriptografiya üsulu şəkildəyişməsi nəticəsində əldə edilən və açıq açarla istifadəçiyə həmin məlumatın tamlığını və məxfiliyini, eləcə də gizli açarın sahibini təyin etməyə imkan verən simvolların ardıcılığı.

12. Elektron iqtisadiyyat

1. Geniş mənada – informasiyadan, biliklərdən və İKT-dən geniş istifadə etməyə əsaslanan iqtisadiyyat.

2. Məhdud mənada – şəbəkə texnologiyalarına və "biznes-biznes" (B2B) və "biznes-istehlakçı" (B2C) modellərinə əsaslanan iqtisadiyyat.

13. Elektron hökumət

Dövlət idarəetmə orqanlarının və cəmiyyətin İKT-dən istifadə etməklə qarşılıqlı əlaqəsinin təmin edilməsi. Elektron hökumətin yaradılması əsasən 3 məsələnin həllinə yönəlmişdir:

1. dövlət xidmətlərinin keyfiyyətinin və əlyetərliyinin artırılması və bu xidmətlərin təqdim olunması prosedurunun sadələşdirilməsi, tezləşdirilməsi və xərclərin azaldılması;

2. dövlət qurumlarının fəaliyyəti haqqında şəffaflığının artırılması, vətəndaşların və təşkilatlarının qərarlarının qəbulu prosesində iştirakı imkanının genişləndirilməsi;

3. inzibati-idarə prosesinin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması, dövlət orqanlarının işinə nəzarətin səmərəli təşkili.

Elektron hökumətin G2C- dövlət qurumları ilə vətəndaşlar arasında, G2B- dövlət qurumları ilə biznes sektoru ilə, G2G- dövlət

qurumları arasında qarşılıqlı əlaqəni tənzimləyən modelləri mövcuddur.

14. Elektron biznes

Elektron kommertiya, internet, biznes – sinonimlər.

Elektron ticarətdən daha geniş anlayış olub, İnternetdə öz saytının, virtual mağazasının, kompaniyaları idarəetmə sistemlərinin, "biznes-biznes", "biznes-istehlakçı" modellərin olması ilə səciyyələnir.

15. Ev kompüterləşməsi (Home computerisation)

1. İnformasiyalaşdırma üzrə dövlət siyasətinin elementi olub, əhalinin bilavasitə evdən informasiya və biliklərə olan tələbatını İnternet vasitəsilə ödəməyə imkan verir.

2. Evlərin elektron qurğularla (xüsusi ilə də kompüter texnikası ilə) ilə təchiz olunması prosesidir.

16. Fasiləsiz təhsil

İnsanın həyatı boyu təhsil alma və öz biliyini artırma arzusunu ödəyən və təhsilin bütün səviyyələrinin həm təşkilati, həm də məzmunca bütövlüyünü və varisliyini təmin edən dövlət, özəl və ictimai təhsil müəssisələri kompleksidir.

17. Fərdi elektron köməkçi

İnformasiyanın saxlanması, işlənməsi və ötürülməsi funksiyalarını yerinə yetirən miniatür elektron qurğu.

18. İnformasiyalaşdırma sahəsində dövlət siyasəti

Ölkənin sosial və iqtisadi inkişafının informasiya təminatının ümumdövlət prioritet istiqamətlərinin təyin olunmasını və informasiya cəmiyyətinə keçidi təmin edəcək siyasi, hüquqi, iqtisadi, sosial-mədəni və təşkilati tədbirlərin kompleksidir.

19. İnformasiya və biliklərə çıxış (Access to information and knowledge)

Biliklərin daha effektiv istifadəsini təmin edən üsul, vasitə və verdişlərin əlyətərliliyi, başqa sözlə cəmiyyətdə şəxsiyyətin siyasi və sosial-mədəni hüquqlarının tam olaraq reallaşdırılmasını üçün lazım olan şəbəkə infrastrukturunun, xidmətlərin, eləcə də informasiya resurslarına çıxışın təmin olunması; vətəndaşların relevant xarici mühitlə təmasda olmasına imkan verən vasitələr.

20. İnformasiya azadlığı haqqında qanun (1966-cı il)

İnformasiya cəmiyyətinin inkişafı tarixində əlamətdar hadisədir. Bu qanuna görə, ABŞ-in bütün federal qurumları vətəndaşların, milli müdafiə, hüquq-mühafizə orqanlarına aid olan maliyyə və şəxsi sənədlər istisna olmaqla, istənilən informasiyanı sərbəst şəkildə əldə etməsini təmin etməlidirlər. Bir sözlə, bu qanunla hər bir vətəndaşın informasiya almaq hüququ vardır.

21. İnformasiyanın qorunması

Təbii və süni xarakterli təhdidlərə məruz qalan informasiyanın məxfiliyini, tamlığını və əlyətərliliyini təmin edən metod və vasitələr toplusudur. İnformasiya təhlükəsizliyinin pozulması informasiya sahiblərinə və istifadəçilərinə zərər verə bilər.

22. İnformasiya cəmiyyətinin inkişaf indikatorları

İnformasiya cəmiyyətini inkişafını müxtəlif kəsimlərdə (informasiya, iqtisadi, sosial) xarakterizə edən göstəricilər siyahısıdır.

23. İnternet

1. Bütün dünya üzrə dövlət, akademik, kommersiya, hərbi, kooperativ və s. şəbəkələri özündə birləşdirən və TCP/IP protokoluna əsaslanan qlobal kompüter şəbəkəsidir.

2. Yüksək səviyyəli kommunikasiya xidmətini təmin edən və tərkib hissələri TCP/IP protokoluna əsasında unikal ünvan fəzası ilə məntiqi əlaqədə olan qlobal informasiya sistemidir.

3. Bütün dünyanı əhatə edən qarşılıqlı əlaqəli kompüter şəbəkələridir. İnternet TCP/IP protokolu əsasında kompüterlərə,

informasiya resurslarına, elektron poçt xidmətlərinə, elanlar lövhələrinə və müxtəlif diskussiya qruplarına çıxışı təmin edir.

24. İnternet-inkubator

İnternet-kompaniyaların və onların layihələrinin qısa zamanda hazırlanması və bazara çıxarılması məqsədi güdən vençur investisiya modelidir. İlk bu tip inkubator 1995-ci ildə amerikalı iş adamı B. Gross tərəfindən yaradılmışdır.

25. İnternet -mağaza

İnternetdə müştəriyə (hüquqi və ya fiziki şəxsə) malların çatdırılması da daxil olmaqla birbaşa satışının həyata keçirildiyi yerdir. Bu zaman istehlak informasiyalarının yerləşdirilməsi, malın sifarişi və alqı-satqısı internet-mağazanın saytında həyata keçirilir.

26. İnternet – iqtisadiyyat

İnternetdə öz biznesinin inkişaf etdirilməsi: sayt və virtual mağazaların açılması, elektron reklam və marketinqdən, elektron sənəd dövriyyəsi istifadə edilməsi.

27. İnterfeys

Kompüter və onun istifadəçisi və ya iki qurğu arasında əlaqəni təmin edən proqram təminatı.

28. İnformasiyalaşdırma

1. İKT-dən istifadə etməklə bilik və informasiyanın istehsalının, yayılmasının və istifadəsinin intensivləşdirilməsi prosesidir.

2. İdarəetmədə informasiya və biliklərdən istifadənin effektivliyinin artırılması, vətəndaşların, təşkilatların və dövlətin informasiyaya olan tələbatının təmin edilməsi və ölkənin informasiya cəmiyyətinə keçid üçün şəraitin yaradılması məqsədi ilə cəmiyyətin sosial-iqtisadi, siyasi və mədəni həyatının bütün sahələrində İKT-dən geniş miqyaslı istifadə prosesidir.

29. İnformasiya təhlükəsizliyi

Əsas üç tərkib hissədən: informasiyanın məxfiliyi, tamlığı və əlyətərliyindən ibarətdir. Məxfilik informasiyanın icazəsiz əldə edilməsindən qorunmasına, tamlıq informasiyanın dəqiqliyi, həqiqiliyi və bütövlüliyünün qorunmasına, əlyətərlik isə lazımi vaxta informasiya və xidmətlərə müraciətlərin təmin olunmasına yönəlmişdir.

30. İnformasiya müharibəsi

İnformasiya üstünlüyünü təmin etmək məqsədi ilə, eyni zamanda öz informasiyasını, informasiya və informasiya sistemlərinə əsaslanan proseslərini qorumaqla, rəqibin informasiyasına, informasiyaya və informasiya sistemlərinə əsaslanan proseslərinə zərər vurmaq üçün həyata keçirilən tədbirlər.

31. İnformasiya sənayesi

Müasir İKT texnologiyaları bazasında müxtəlif növ informasiya məhsullarının və xidmətlərin geniş miqyaslı istehsalı. (qəzet, jurnal və kitablardan tutmuş kompüter oyunlarınadək)

İnformasiya sənayesi iki fərqli hissədən – informasiya texnologiyalarının (maşın və avadanlıq) və bilavasitə informasiyanın istehsalından ibarətdir.

32. İnformasiya inqilabı

XX əsrin sonlarında İKT-nin cəmiyyətin bütün sahələrinə inqilabi təsirini ifadə edən metaforadır. Bu hadisə informasiyanın ötürülməsində ixtiyari məsafənin dəf edilməsini təmin edən texnoloji əsaslar yaratmaqla bəşəriyyətin intellektual qabiliyyətini və mənəvi gücünün birləşdirir və bununla da informasiya məkanında özündən əvvəlki inqilabi kəşflərin (kitab çapı, telefon, radorabitə, personal kompüter) yaratdıqları effektləri inteqrasiya edir.

33. İnformasiya sistemi

İnformasiya proseslərini həyat keçirən kompüter texnologiyası və rabitə vasitələrinin istifadəsi ilə təşkilati nizamlanmış sənədlər (və ya sənədlər toplusu) və informasiya texnologiyalarının məcmusudur. İnformasiya sistemi informasiyanın yığılması, saxlanması, emalı, axtarışı, ötürülməsi və təqdim olunmasını təmin edir.

34. İnformasiya mühiti

İnformasiyanın saxlanması, işlənməsi və ötürülməsinin texniki və proqram vasitələrinin, eləcə də informasiyalaşmanın həyata keçirilməsini təmin edən siyasi, iqtisadi, mədəni şərtlərin toplusudur.

35. İnformasiya sahəsi (Information Sphere)

1. İqtisadiyyatın informasiyanın istehsalı, işlənməsi, saxlanması və yayılması ilə məşğul olan sahəsidir.

2. İnformasiyanın toplanması, formalaşdırılması, yayılması və istifadə proseslərini həyata keçirən, həmçinin bu prosesdə ictimai münasibətləri tənzimləyən informasiya, informasiya infrastrukturu və subyektlərinin məcmusudur.

36. İnformasiya iqtisadiyyatı

70-80-ci illərdə geniş yayılmış termindir.

1. ÜDM-un böyük bir hissəsi informasiya və biliklərin istehsalı, emalı, saxlanması və yayılması fəaliyyəti nəticəsində formalaşan iqtisadiyyatdır və məşğulların yarısından çoxu bu prosesdə iştirak edir.

2. Gələcək informasiya cəmiyyətində iqtisadiyyatın bütün əsas sahələrinin inkişafında İKT-nin aparıcı rolunu göstərən proqnozlar üçün xarakterik konsepsiyadır. Burada informasiyanın özü əmtəə istehsalı ilə eyniləşdirilir və əsasən statistik metodların köməyi ilə tədqiq edilir.

37. İnformasiya Kommunikasiya Texnologiyaları (İKT)

İnformasiya istifadəçilərin maraqlarını təmin etmək məqsədi ilə informasiyanın yığılması, işlənməsi, saxlanması, yayılması və istifadəsini təmin edən metodların, istehsal proseslərinin və proqram-texniki vasitələrin məcmusudur.

38. İnformasiya qanunvericiliyi

İnformasiyanın istehsalı, istifadəsi və İKT-nin tətbiqi sahəsində qanun, normativ aktların və digər hüquqi nizamlaşdırma sənədlərinin (aktlarının) məcmusudur.

39. İnformasiya ilə zənginləşdirmə (kontent)

İnformasiya sistemlərinin əhəmiyyət kəsb edən hər cür məlumatlarla- mətnlər, qrafiklər, multimedia və s. ilə zənginləşdirilməsi. İnformasiya ilə zənginləşdirilmənin əsas parametrləri onun həcmi, aktuallığı və relevant olmasıdır. İnternetdə informasiya ilə zənginləşdirmə web səhifə şəklində təşkil olunur.

40. İnformasiya bərabərsizliyi

Rəqəmsal fərq, rəqəmsal və ya elektron uçurum və digər bir çox söz birləşmələri sinonimdir.

1. Müasir İKT-dən istifadə imkanlarına görə meydana gələn sosial təbəqələşmənin (fərqliliyin) yeni formasıdır

2. Информасийа структурлары, васитяляри вя онларын вятяндашлар арасында гейри-бярабяр пайланмасы просессини вятяндаш щцгугу вя мадди рифаща даир мясялярля ялагяляндириян консепсийаларын тьяряфдашлары цццн характер термин.

41. İnformasiya cəmiyyəti

İnformasiya və biliklərin cəmiyyətin həyatındakı rolunun yüksəlməsi, infokommunikasiyanın, informasiya məhsullarının və xidmətlərinin ümumi daxili məhsulda (ÜDM) payının artması, qlobal informasiya məkanının yaratmaqla insanlar arasında effektiv informasiya mübadiləsinə, onların dünya informasiya resurslarına çıxışını, informasiya məhsullarına və xidmətlərinə olan sosial və şəxsi tələbatlarını ödənməsini təmin edən müasir sivilizasiyanın inkişafının bir pilləsidir.

42. İnformasiya silahı

İnformasiya infrastrukturunun funksiya və xidmətlərini, və ya onun ayrı-ayrı elementlərini müvəqqəti və ya tamamilə sıradan

çıxarılmasına yönəlmiş xüsusi (fiziki, informasiya, proqram, radioelektron və s.) metod və vasitələrin məcmusudur.

43. İnformasiya məkanı

1. Elektron şəbəkələrdən istifadə edərkən meydana gələn bütöv bir elektron informasiya məkanı.

2. İnformasiya kommunikasiyalarının aparıcı rol oynadığı müasir ictimai həyatın sahələri. Bu mənada informasiya məkanı anlayışı informasiya mühiti anlayışı ilə eyniləşir.

44. İnformasiya Kommunikasiya İnfrastrukturu

Ərazi üzrə paylanmış dövlət və korporativ informasiya sistemləri, rabitə xətləri, şəbəkələr və ötürücü kanallar, kommutasiya vasitələri və informasiya axınının idarə edilməsi, həmçinin onların effektiv işləməsini təmin edən hüquqi və normativ mexanizmlər və təşkilati strukturların, məcmusudur.

45. İnformasiya tələbatı

Qeyri-maddi tələbatın bir növüdür. Hər hansı bir məqsədə çatmaq və ya konkret bir tapşırığı yerinə yetirmək üçün informasiyaya olan tələbatdır.

46. İnformasiya məhsulları

İnformasiya resurslarının bütün növləri, proqram məhsulları, məlumat bazaları və əmtəə formasında təqdim olunan digər informasiyalar.

47. İnformasiya prosesləri

İnformasiyanın yaradılması, yığılması, saxlanması, işlənməsi, təsviri, ötürülməsi, yayılması və istifadəsi prosesləridir.

48. İnformasiya resursları

İnformasiya sistemlərində (kitabxanalarda, arxivlərdə, fondlarda, məlumat bazalarında, muzeylərdə və s.) olan sənədlər toplusudur.

49. İnformasiya xidmətləri

İstifadəçilərə informasiya məhsullarının təqdim olunması ilə onların informasiyaya olan tələbatının ödənilməsi

50. İnformasiya şəhəri

Sənayesonrası iqtisadi struktura malik olan, əsas fəaliyyət sahələri idarəetmə, maliyyə, elmi araşdırmalar, ali təhsil, mədəniyyət, informasiya xidməti, KİV, işgüzar xidmətlər (reklam, məsləhət, informasiya və s.) olan və işləyənlərin yarısından çoxunun bu fəaliyyət sahələrində məşğul olduğu şəhərdir.

51. İnformasiya cinayəti

Tamahkarlıq və ya xuliqanlıq niyyəti ilə informasiya sistemi və şəbəkələrindən informasiyanın oğurlanmasına və dağıdılmasına yönələn əvvəlcədən düşünülmüş qərəzli hərəkətlər.

52. İnformasiya bazarı

İKT, informasiya məhsulları və xidmətləri bazarı.

53. İnformasiya

Təqdimat formasından asılı olmayaraq şəxslər, əşyalar, faktlar, hadisələr və proseslər haqqında məlumatlar.

54. İnformasiyanın ümumiləşdirilməsi

Ayrı-ayrı sadə (lokal) hadisələr haqqında məlumatların ümumiləşdirilərək daha yüksək səviyyəli hadisə haqqında informasiyaya çevrilməsi. Məsələn, ayrı-ayrı regionlarda gedən sosial-iqtisadi inkişaf haqqında məlumatların bütövlükdə ölkənin iqtisadi inkişafı haqqında məlumat şəklində ümumiləşdirilməsi.

55. İnformasiya istifadəçisi

Özünə lazım olan və istifadə etdiyi informasiyanın alınması məqsədilə informasiya sistemlərinə müraciət edən subyekt.

56. İKT-nin tətbiqləri

Teleiş teletəbabət, distant təhsil və yenidən hazırlıq, yol hərəkətinin teleidarəsi kimi peşəkar və ya fərdi sahələrdə telematika xidmətləri.

57. İKT-dən istifadə etməklə inkişaf

İKT-nin kütləvi istifadəsinə əsaslanan sosial-iqtisadi inkişaf.

58. İKT-nin sosial təsiri

İKT-nin iqtisadiyyata, əmək və məşğulluğa, təhsil və mədəniyyət sahələrinə, sosial struktura, ev və ailəyə, gündəlik həyata və bütövlükdə cəmiyyətə təsiri.

59. İstehlakçı üçün biznes (B&C)

1. Qeyri-formal termin olub mal, xidmət və informasiya satışı məqsədi ilə kompaniyaların son fiziki istehlakçılarla qarşılıqlı əlaqə prosesini ifadə edir.

2. Elektron kommersionun bir modelidir. İstehsalçı ilə məhsulun son istehlakçısı arasında sövdələşmələr elektron yolla həyata keçirilir.

60. Kiberməkan

Amerika həyatından gələn və ilk dəfə Uilyam Gibsonun «Le Neuromancien» pyesində verilmiş anlayışdır. Kiberməkan dünyanın bütün kompüterlərində olan elektron verilənlərin dövr etdiyi virtual məkanı təsvir edir.

61. Kommunikasiya

Rabitə, informasiya mübadiləsi, rabitə vasitəsi, informasiya vasitəsi, eləcə də kontakt, ünsiyyət, kimi mənalarda işlədilir.

62. Kompüterləşmə

Kompüterlərin tətbiqi nəticəsində insan fəaliyyətinin müxtəlif sahələrində informasiya proseslərinin və texnologiyalarının avtomatlaşdırılmasının təmin edilməsi.

63. Kompüter savadlılığı

Personal kompüterdə işləmək üçün minimal bilik və bacarıqlara yiyələnmək. Bu gün oxumaq və yazmaq qədər vacib olan bacarıqdır.

64. Kütləvi kommunikasiya

Xüsusi vasitələrin – mass medianın köməyi ilə bir qrup insana eyni zamanda informasiyanın ötürülmə prosesi.

65. Kompetentliyin artırılması

Ayrı-ayrı şəxslərin, sosial qrupların, təşkilatların, müəssisələrin və dövlət orqanlarının qlobal Biliklər Cəmiyyətinə və biliyə əsaslanan iqtisadiyyata daxil olmasına və onların tələbatına uyğun adekvat həllər qəbul etməyə imkan verən bilik və vərdişlərin əldə edilməsinə yönəlmiş tədbirlərin nəticəsidir.

66. Qloballaşma

Bütün dünya üzrə informasiya texnologiyalarının, məhsullarının və sistemlərinin yayılması ilə iqtisadi və mədəni inteqrasiyaya xidmət edən prosesdir. Bu prosesin tərəfdarları gələcək tərəqqini qlobal informasiya cəmiyyətin formalaşmasında görürlər. Opponentlər isə qloballaşmanın milli-mədəni dəyərlərə təhlükə olduğunu deyirlər.

67. Qlobal informasiya infrastrukturunu

Formalaşdırılması 1995-ci ildə dünyanın bir qrup inkişaf etmiş dövlətləri tərəfindən başlanan, keyfiyyətə yeni informasiya infrastrukturudur. Yaradıcılarının fikrincə, qlobal informasiya infrastrukturunu qlobal və regional informasiya kommunikasiya sistemlərinin, eləcə də rəqəmli televiziya və radio yayımı, peyk və səyyar

rabitə sistemlərinin inteqrasiyası sayəsində yer kürəsinin bütün əhalisinə hər tərəfli xidmət verə biləcək inteqrə olunmuş ümumdünya informasiya şəbəkəsi olacaq.

68. Qarşılıqlı əlaqə

Sistemin komponentlərinin bir-biri ilə bağlılığı, birləşmə imkanı (məsələn, kompüterlər öz aralarında), qarşılıqlı əlaqədə ola bilmək (məsələn, proqramlar öz aralarında).

69. Mass media (KİV)

Kütləvi informasiya vasitələri - sinonim

Dövrü mətbuat (qəzetlər, jurnallar və kitablar), radio, televiziya, səs və videoyazma, videotext, teletext, reklam lövhələri, internet-nəşrlər və s. Bütün bu vasitələri səciyyələndirən əsas xüsusiyyət onların kütləvi auditoriyaya yönəlmiş olması, informasiyanın istehsalı və yayılmasının korporativ xarakter daşmasıdır.

70. Mobil telefoniya

Müasir məişətdə daşınan telefon qurğularının tətbiq edilməsidir. Tədqiqatlar göstərir ki, mobil telefonlar müasir insanın həyat tərzinin və təfəkkürünün dəyişməsinə əhəmiyyətli təsir göstərir.

71. Multimedia

Səs, təsvir və mətndən istifadə edərək müxtəlif media vasitələrinin kombinasiyası.

1. İnteraktiv proqram təminatı vasitəsilə vizual və audio effektlərin qarşılıqlı əlaqəsi. Adətən mətn, səs və qrafiklərin, son zamanlar isə daha çox animasiya və videonun qarşılıqlı uzlaşmasını ifadə edir. Мультимедийа веб-говшаглаарынын характер, щятта ясаc хцусиййяти гиперлинклярдир.

2. Mətn, səs və rəqəmli siqnalların, eləcə də hərəkətli və hərəkətsiz təsvirlərin uzlaşmasını bildirən anlayışdır. Multimedia məlumatlar bazası mətn və təsvir tipli informasiyaları, video klipləri özündə birləşdirir. Multimedia telekommunikasiya xidməti istifadəçiyə istənilən tip informasiyanı göndərmək və qəbul etmək imkanı verir.

72. Rəqəmləşdirmə (Digitalisation)

İnformasiyanın rəqəm formasına çevrilməsi.

73. Rəqəmsal (rəqəmli) dünyada həyat

Massaçusets Texnoloji İnstitutunun media laboratoriyasının direktoru Nikolas Neqrapontenin 1996-cı ildə nəşr olunmuş məşhur kitabının adıdır. Kitabda o yaxın gələcəkdə bizim dünyamızın rəqəmsal olacağını deyir.

74. Rəqəm iqtisadiyyatı

Təsərrüfat fəaliyyəti rəqəmli telekommunikasiyaların köməyi ilə həyata keçirilən iqtisadiyyat.

75. Rəqəm əsri

Termin rəqəmli texnologiyanın geniş yayılması prosesində meydana çıxmışdır. Bu proses müasir həyatın bütün sosial-mədəni aspektlərinə mühüm təsir göstərdiyindən bu dövr rəqəm əsri kimi xarakterizə olunur.

76. Sinergetika

Müxtəlif təbiyyətli strukturların (sistemlərin) öz-özünə təşkili, yaranması, davamlı saxlanması və dağılması proseslərinin riyazi fizika üsulları («formal texnologiyalar») əsasında öyrənilməsi ilə məşğul olan elm sahəsi. Sinergetik yanaşma şəbəkə informasiya məkanı kimi mürəkkəb sisteminin öyrənilməsində də tətbiq olunur.

77. Şəbəkə təşkilatı

İstehsalın və biznesin idarə edilməsində şəbəkə rabitəsindən, münasibətlərindən və texnologiyalarından istifadə edən təşkilatlardır.

78. Şəbəkə iqtisadiyyatı

1. Elektron şəbəkələrinin köməyi ilə həyata keçirilən iqtisadiyyat. Şəbəkə iqtisadiyyatının əsasını şəbəkə təşkilatları təşkil edir.

2. İqtisadi sistemin hər hansı bir yerində olmaqla hər bir kompaniyanın və ya fərdin asanlıqla və minimal xərclərlə digər kompaniyalarla və fərdlərlə birgə iş, ticarət, ideya mübadiləsi (nou-hau) və s. aparmaq üçün əlaqəyə girməsinə imkan verən mühit.

79. Şəbəkə cəmiyyəti

İnformasiya əlaqələrinin əsas hissəsinin elektron şəbəkələrin köməyi ilə aparıldığı cəmiyyət.

80. Şəbəkə texnologiyaları

Şəbəkə rejimində qarşılıqlı əlaqələri təmin edən texnologiyalar

81. Şəbəkə yaratma

Maraqlar üzrə informasiyanın könüllü və bəzən də pulsuz mübadiləsinə əsaslanan elektron cəmiyyətlərin yaradılması prosesi.

82. Şəbəkə

İstifadəçilərə informasiya mübadiləsi, bir-biri ilə əlaqə saxlama və lazımi informasiyaya müraciət imkanı verən kompüterlər və digər müvafiq qurğuların kombinasiyasıdır.

83. Telekommunikasiya

İKT əsasında informasiyaların uzaqdan ötürülmə prosesidir.

84. Tele konfrans

Texniki vasitələrin köməyi ilə müxtəlif ərazilərdə olan iştirakçılar arasında qrup şəklində ünsiyyət əlaqələrini yaradan tədbir növüdür. Məsələn, telefon konfransı, audio konfrans, video konfrans, çat və s.

85. Telematika

1. İKT-nin bir tətbiqi olub, istifadəçilərin informasiyaya olan tələbatını təmin edən informasiya sistemləri və xidmətləridir.

2. İnformasiyanın birgə işlənməsi və ötürülməsi üçün televiziyanın kompüter qurğuları ilə birləşdirilməsi.

86. Tele səhiyyə

Tibb də bir istiqamət olub, informasiya telekommunikasiya infrastrukturundan istifadə edərək mütəxəssislər arasında ünvanlı tibbi informasiyanın mübadiləsi yolu ilə müalicənin keyfiyyətinin və əlyetərliliyinin artırılmasıdır. Tibb məlumatlarının və biliklərinin rabitə kanalları ilə ötürülməsi üçün razılaşdırılmış hazırlığı tibbi informasiya mübadiləsinin adekvatlığının zəruri şərtidir.

87. Tele iş

İşin nəticəsinin istifadə olunduğu yerdən uzaqda informasiya kommunikasiya infrastrukturundan istifadə etməklə yerinə yetirilən iş.

88. Tele xidmət

İnformasiya-kommunikasiya infrastrukturundan istifadə etməklə məsafədən verilən xidmət.

89. Universal xidmət

İstifadəçinin coğrafi yerindən asılı olmayaraq dövlət və ya özəl operatorlar tərəfindən sərfəli qiymətə informasiya kommunikasiya infrastrukturuna çıxışın təmin edilməsi.

90. Video konfrans

Kompüter şəbəkələrindən istifadə etməklə müxtəlif ərazilərdə olan iştirakçılar arasında real zaman rejimində audio-video informasiya mübadiləsini təmin edən xidmətdir.

91. Videokonfrans

Video konfrans rabitəsindən istifadə etməklə həyata keçirilən tədbirdir. Telekonfransın bir növüdür.

92. Virtual reallıq

1. Vizual (görüntü) və səs effektlərindən istifadə etməklə tamaşaçını ekran qarşısında xəyal olunan dünyaya qərq edən kompüter sistemləridir. İstifadəçi kompüter tərəfindən yaradılan və reallıq təəssüratı yaradan xəyal və səslərlə əhatə olunur. İstifadəçi müxtəlif sensorların köməyi (məsələn şlem və əlcək) ilə xəyali dünya ilə qarşılıqlı əlaqədə olur. Virtual reallıq üzrə son tədqiqatlar seyircinin reallıq hissələrinin artırılmasına yönəlmişdir.

2. Multimedia-əmaliyyat mühitinin köməyi ilə reallaşan və stereoskopik “ekran dünyası”nda təqdim olunan illüziya mühitinə real zamanda birbaşa girişi və orada olmanı həyata keçirən yeni təmatsız qarşılıqlı informasiya əlaqəsi texnologiyasıdır. Daha abstrakt düşünsək, bu istifadəçinin təsəvvüründə yaranan xəyali bir dünyadır.

93. Virtual iqtisadiyyat

İqtisadi əməliyyatların elektron məkanda aparılmasıdır.

94. Virtual müəssisə

Coğrafi cəhətdən müxtəlif ərazilərdə, ölkələrdə olan insanların İKT-dan istifadə etməklə əməkdaşlığıdır. Virtual müəssisənin üzvləri bilavasitə görüşmədən və ya nadir hallarda görüşərək fəaliyyət göstərirlər.

95. Virtual dünyalar

Kompüterlərin ekranlarında reallığı əks etdirən proses və hadisələrin modelləşdirilməsidir. Bu modellərin köməyi ilə müxtəlif həyatı məqamlar və layihələrin (məsələn şəhərsalma, kommunikasiya, ticarət, sənaye, təhsil, elm, təbabət və ictimai-mədəni yaradıcılığın digər sahələrində) mümkün variantları düşünülür.

96. Virtual birliklər

Bu termin İnternetin inkişafı mərhələsində meydana gəlmişdir.

1. Elektron məkanda yaranan və fəaliyyət göstərən yeni tipli cəmiyyətlərdir.

2. Ümumi maraqları olan şəbəkə istifadəçilərinin elektron məkanda işləmək məqsədilə birləşməsi deməkdir.

97. Verilənlər – bilik

Verilənlər - müxtəlif daşıyıcılarla qeydə alınmış faktlardır.

İnformasiya – universal tarifi yoxdur. Həm «verilənlər»in, həm də «bilik»in sinonimi kimi istifadə olunur. Lakin «informasiyalaşdırmaq», yəni yeni məlumat vermək feli vasitəsi ilə ifadə olunan spesifik mövqəddir. İnformasiya əldə etmək, yəni hər hansı bir suala cavab almaq deməkdir. Sual olmadanda informasiya əldə etmək olar, bu zaman məlumat informasiyaya bu halda çevirilir ki, əgər o, istehlakçının ümumi vəziyyət haqqında fikirini dəyişdirmir.

Bilik – insanın əqli fəaliyyətinin nəticəsidir.

98. Vətəndaşlar haqqında informasiya

Fərdi məlumatlar da demək olar.

Vətəndaşın şəxsiyyətini eyniləşdirməyə imkan verən məlumatlar – onun həyatı ilə bağlı faktlar, hadisələr və s haqqında məlumatlar.

99. Elektron sənəd dövriyyəsi

Elektron sənəd dövriyyəsi - informasiya sistemində elektron sənədin nizamlanmış hərəkəti ilə bağlı informasiya prosesləri.

Elektron sənəd - informasiya sistemində istifadə üçün elektron formada təqdim edilən və elektron imza ilə təsdiq olunmuş sənəddir.

100. Yeni texnologiyaya uyğunlaşmaq

İKT-nin gündəlik həyata inteqrasiyası deməkdir.

E-xidmətləri təmin edəcək E-hökumət portalı, xüsusiləşdirilmiş portallar və Web saytlar üçün zəruri kriteriyalar:

1. Dialoq rejiminin mövcudluğu;
2. Dialoq rejimli Məlumat Bazası;
3. Audio və video məlumatların mövcudluğu;
4. Məlumatların digər dillərdə olması;
5. Kommersiya reklamı imkanı;
6. Müxtəlif sahəvi məlumatlara giriş üçün autentifikasiya sisteminin olması;
7. Müxtəlif sahəvi məlumatların pullu olması;
8. Fiziki qüsurlu şəxslərin işini asanlaşdırmaq üçün vasitələrin olması;
9. Qonorarlara verilməsi;
10. Məxfiliyin qorunması imkanı;
11. Tam miqyaslı dialoq xidmətlərinin olması;
12. Müxtəlif məzmunlu xidmətlərin sayı;
13. Rəğəmsal imzadan istifadə imkanı;
14. Kredit kartı vasitəsilə ödəmə imkanının olması;
15. Elektron poçt ünvanları;
16. Təhlükəsizlik prinsipi;
17. Saytın məzmununun yeniləşməsi haqqında elektron poçt vasitəsilə xəbərdarlıq.

E-hökumətin effektiv tətbiqi üçün zəruri olan informasiya sistemləri:

- “Fiziki şəxslərin” məlumat bazası;
- “Hüquqi şəxslərin” məlumat bazası;
- “Ünvan registri” məlumat bazası;
- “Vergi ödəyicilərinin registri” məlumat bazası;
- “Vergi obyektləri registri” məlumat bazası;
- “Daşınmaz əmlak registri” məlumat bazası;
- “Elektron sənəd dövriyyəsi” informasiya sistemi;
- “Vergi ödəyiciləri” informasiya sistemi;
- “Gömrük” informasiya sistemi;
- “Sosial fondlardan ödəmə” informasiya sistemi;
- “Sosial fondlara ödəmə” informasiya sistemi;
- Yerli icra orqanlarının informasiya sistemləri;
- Nazirlik və Komitələrin informasiya sistemləri.
- Hökumətin informasiya infrastrukturunun təhlükəsizlik sistemi.